

El banquet de Plató

Dissabte 26 d'octubre

11:00 h

LA FILOSOFIA DE PLATÓ (427-347aC)

Plató ens ha deixat una obra escrita molt abundant, amb reflexions filosòfiques sobre la realitat, el coneixement, l'ànima, l'ètica o la política.

La plenitud política i cultural d'Atenes durant el segle de Pèricles decau amb la seva derrota en la guerra del Peloponès. L'any 404 aC Atenes es veu obligada a signar la pau amb Esparta i perd la seva hegemonia.

Enmig d'una decadència política creixent, la filosofia va adquirir un perfil definitiu com a intent de conèixer "l'autèntica realitat" de les coses en l'àmbit natural, social o personal, un saber que desconfia de l'aparença i que se situa fora de l'immediat per poder pensar de forma objectiva. D'aquesta manera comenta un camí interminable, històric, que té com a motor "l'aspiració al saber" (filosofia), en una acció sempre renovada i constantment revisada, ja que el coneixement veritable es considera inassolible. Tot i que desde el principi va ser evident que la veritat sobre les coses no era accessible, l'esforç per saber i la pràctica de pensar són considerats un camí i una guia de saber actuar, tant en la vida privada com en la vida pública. Coneixement, ètica i política circulen al voltant de la suposada existència d'un món d'idees immutables, eternes, que constata amb la temporalitat a que està sotmès el món de les aparences sensibles. D'aquesta manera va construir Plató el que podem anomenar el primer gran sistema filosòfic.

VIDA I OBRA

Plató va néixer a Atenes l'any 427 aC, en una família aristocràtica. Durant la seva joventut va escriure els desastres de la guerra del Peloponès, i sembla que aquesta experiència va orientar el seu interès cap a la política. Als 20 anys va conèixer Sòcrates; amb ell va aprendre l'art de pensar i la virtut del saber. Però amb ell també va experimentar l'absurda desició del tribunal que el va condemnar a la injustícia que deriva d'un mal ús de la llei. Veient com anava tot a la deriva va creure necessari dedicar-se primer a la filosofia amb la finalitat de distingir la veritat de la falsetat i assolir el Bé, principi rector del seu pensament.

Després de la mort de Sòcrates, va abandonar Atenes i va viatjar a Cirene, on va conèixer Aristip, el filòsof hedonista, i més tard a Siracusa (Sicília), on va rebre la influència pitagòrica. Quan va tornar a Atenes, l'any 387 aC, va fundar la seva Acadèmia en un gimnàs situat als jardins consagrats a l'heroi Academ; un centre de formació de joves que pretenia, des de les matemàtiques, la música i l'astronomia, elevar-se fins al saber dialèctic, amb la finalitat d'assolir el Bé i la justícia, necessaris per al bon funcionament de la ciutat. Durant tota la vida, les qüestions filosòfiques i la política es van mantenir molt unides.

Els diàlegs i el pensar dialèctic

L'encant de la seva escriptura imaginativa i suggeridora sedueix al lector a través del gènere literari que va adoptar: **el diàleg**. Les paraules llisquen en l'intercanvi i lentament es transformen; les al·legories interrompen el discurs i produeixen un efecte de clarobscur en el pensament; les idees creixen, es perfilen, adquireixen exactitud i precisió, després es tornen més universals; el pensament avança passant d'una idea a l'altra: la **dialèctica** s'articula a l'interior de la forma lingüística.

Sòcrates va ser el protagonista dels diàlegs de Plató: en els escrits de joventut, per recordar el seu Mestre (*Apologia de Sòcrates, Critó*) i per mostrar com transcorria el debat amb els seus deixebles, l'absència de conclusions presenta el diàleg com un autèntic exercici del pensament (*Laques*: la valentia; *Càrmides*: la sensatesa; *Lisis*: l'amistat, *Hípies*: la bellesa); més tard com a pretext per començar a prendre posicions (*Cràtil*: sobre el llenguatge; *Menó*: el coneixement com a record; *Gòrgies*: la retòrica; *Protàgores*: validesa i límits del coneixement); fins a la seva etapa de maduresa, quan dissenya el món de les Idees, motiu central del seu pensament, i el diàleg es converteix plenament en dialèctica, anar d'idea en idea, pensar (*República*: la justícia; *Banquet* i el *Fedre*: l'amor i la bellesa; *Fedó*: la mort, a l'escenari de l'execució de Sòcrates); fins i tot en els textos de la seva època, en que replanteja i debat el seu propi pensament (*Parmènides*, *Sofista*, *Polític*, *Teetet*, *Timeu*).

La seva escriptura brillant i aguda, plena de veritat, mostra un coneixement profund de les fibres que tiben l'ànima, i ofereix a cada generació eines útils per pensar sobre el seu propi temps. A través de la creació de mites que integra en els textos, aconsegueix aquesta atemporalitat que, al mateix temps, compleix la voluntat pedagògica de la seva filosofia i li permet expressar el que és inexpressable, ja que el **món de les idees** en realitat no es pot traduir a paraules, només es pot "contemplar" de manera intuïtiva.

LA TEORIA DE LES IDEES

El punt de partida del pensament de Plató és una idea fonamental que va originar la reflexió filosòfica i que constitueix un element comú en tota la història del pensament: a desconfiança de la realitat i que se'ns presenta dins dels límits imposats pels sentits (el nostre sistema perceptiu no pot captar molts fenòmens que coneixem), pel llenguatge (amb el qual ens costa tant expressar les postres experiències i les postres idees) i pel context social en que vivim (que imposa maneres de pensar i d'entendre el món i les relacions humanes). Plató sospita que la veritable realitat es troba en un altre lloc, desplaçada, que només es pot veure amb l'esforç d'una mirada intel·lectual sobre les coses naturals i humanes.

Pitàgores va ser el primer a entendre que el principi de la naturalesa (*arkhé*) havia de ser racional: els nombres; tant Heràclit com Parmènides van comprendre que el *logos*, la raó oculta de les coses, era un concepte, esdevenir o Ésser; també Sòcrates va pensar que les idees imposades per la polis eren pura convenció, una aparença de la qual calia desfer-se per trobar la veritat en les idees innates, és a dir, extraient la raó.

Plató va rebre la influència d'aquests filòsofs i, en diversos aspectes, va recollir aquesta tradició per construir la seva teoria de les Idees, en la qual conflueixen el problema de la doble realitat i el coneixement corresponent.